Vladimír Liška

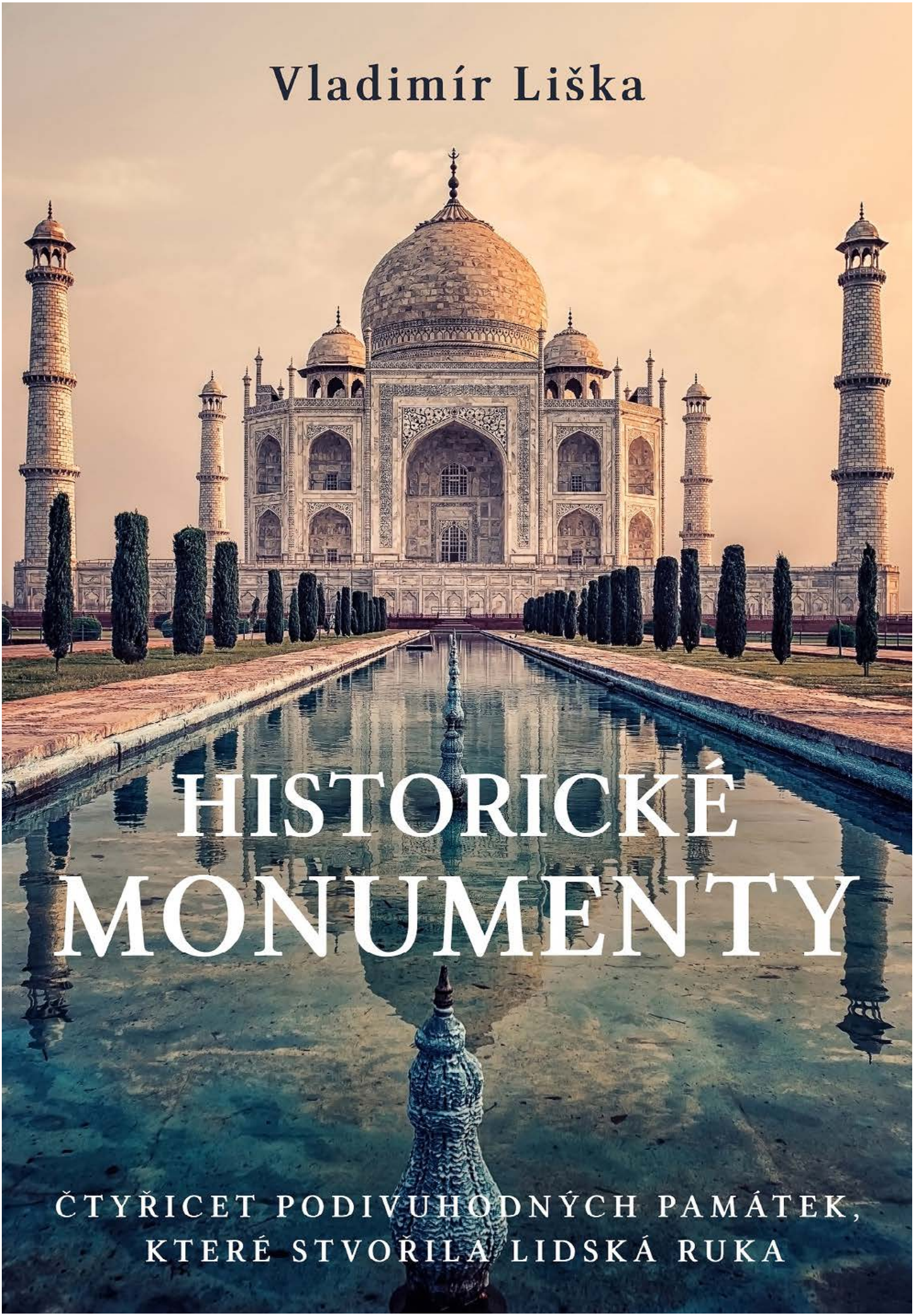

HISTORICKÉ MONUMENTY

ČTYŘICET PODIVUHODNÝCH PAMÁTEK, KTERÉ STVOŘILA LIDSKÁ RUKA

Historické monumenty

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

x·y·z
NAKLADATELSTVÍ

Vladimír Liška
Historické monumenty – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Vladimír Liška

HISTORICKÉ MONUMENTY

Vladimír Liška

HISTORICKÉ MONUMENTY

ČTYŘICET PODIVUHODNÝCH PAMÁTEK,
KTERÉ STVOŘILA LIDSKÁ RUKA

Prolog

Dějiny lidstva jsou nekonečným příběhem vrostlým do času, jenž uplynul. Říkáme tomu minulost, ale fascinující na ní je to, že po sobě zanechává stopy. Ty sotva viditelné objevuje archeologie při vykopávkách, jiné jsou skryté v písemných pramenech, další pak v příbězích předávaných z generace na generaci v mýtech a legendách.

To vše dohromady tvoří unikátní studijní materiál historiků, s jehož pomocí se neustále pokoušíme odhalovat zašlý svět našich předků, spojený s otázkami, jež si o minulosti klademe, i s otazníky, které se snažíme řešit a najít na ně pravdivé odpovědi. A čím hlouběji se do historie noříme, tím složitější je pro nás pochopení toho, co kdysi spoluurčovalo vývoj a existenci lidského společenství.

Onen nekonečný příběh, zvaný dějiny lidstva, si pořád připomínáme proto, abychom z něj čerpali poučení a lépe se orientovali v současnosti i v celém našem civilizačním vývoji, který stále pokračuje a píše nové kapitoly toho, co se po čase opět stane už jen historií. Zvláštnost tohoto podivuhodného fenoménu spočívá v tom, že se jím nejen bráníme zapomnění, ale zároveň uchováváme a chráníme dědictví minulých generací.

Do tohoto dědictví řadíme i viditelné památky, které po sobě naši předkové zanechali. Některé přetrvaly staletí, jiné dokonce dlouhá tisíciletí a my před nimi zůstáváme stát ohromení a s obdivem, neboť právě ony jsou těmi nejzachovalejšími stopami zašlých věků. Mnohé z nich byly vybudovány se záměrem vložit do nich odkazy budoucnosti, jsou to památníky připomínající dávnou slávu a jedinečnost lidské kultury a jednotlivých epoch dějinného vývoje. Čím monumentálnější tyto památníky byly, tím větší byla i šance, že přežijí časy, které nastanou, a že

právě ony se stanou věčnou připomínkou nejen lidské geniality a dovednosti, ale i megalomanie či marnivosti svých budovatelů.

Řadu z nich bychom mohli označit za skutečné divy světa, jejichž velkolepost nás bude neustále udivovat. Staly se z nich historické monumenty spojené s kouzlem čehosi až neuvěřitelného, v nichž se snoubí tvořivost s úžasným věděním i mysticismem lidského ducha. Jsou to díla odolávající času a mnohá z nich byla vytvořena zřejmě z tohoto důvodu. Je v nich totiž také cosi zakódováno a my někdy marně přemýšlíme, co by nám tato díla zašlých věků měla sdělovat.

Občas se stane, že tyto kódy rozluštíme a dolehne na nás vnitřní osvícení směřující k hlubšímu poznání a pochopení těchto úžasných výtvorů, s nimiž bývají zároveň spojené nejrůznější příběhy, které ti, kdo nám tato gigantická díla zanechali, prožili, i když se jejich ostatky už dávno proměnily v prach.

Vydejme se nyní po těchto stopách naší minulosti, protože není v silách většiny z nás všechny tyto monumentální památníky spatřit na vlastní oči. Jsou rozseté na všech kontinentech naší planety jako vzácné perly, jež se vynořily z hlubin času, přičemž každá z nich je unikátní a svým charakterem znázorňuje dobu svého vzniku. Jejich duchovní a umělecká hodnota je nevyčíslitelná, a proto by měly být zachovány budoucím pokolením.

Ale jedno všechna tato díla spojuje. Jedná se o zázraky lidské tvořivosti a nám nezbývá než před nimi stát v němém úžasu, neboť tyto historické monumenty nejsou jen památkami zaniklých časů, ale každý z nich má specifické kouzlo, které na nás doléhá. To kouzlo můžeme nazývat jakkoli: geniem loci, charismatem krásy, vyzařováním duchovní síly nebo prostě tím, co cítíme – ohromením, úctou či bázní. O jednom však nepochybuji – exkurze po těchto monumentech minulosti stojí za to…

1.
Angkor Vat

Tento hinduistický chrám v Kambodži je považován za jednu z největších sakrálních budov na světě. Skládá se z navzájem propojených chodeb a sálů. Jde o pohřební chrám krále Súrjavarmana II., vybudovaný ve 12. století, jenž je lemován složitými kamennými skulpturami a řezbami.

Chrám se nachází na velkém obdélníkovém ostrově, jenž byl ohraničen 180 metrů širokou vodní plochou umělého kanálu. Celou stavbu chrání zeď symbolizující hranice světa. Je 3,5 kilometru dlouhá a vysoká jako dvoupatrový dům.

K výstavbě chrámu, později nazvaného buddhisty Angkor Vat, bylo použito neskutečných 5 milionů tun pískovce, dopravovaného ze 40 kilometrů vzdáleného lomu. Už jen z toho je patrné, že šlo o megalomanský projekt, jehož dokončení trvalo dlouhá léta.

Samotný chrám leží na ploše 215 x 168 metrů a obsahuje pět centrálních věží ve tvaru uzavřených lotosových poupat, z nichž ta největší je přibližně 61 metrů vysoká, a jako všechny chrámy hinduistické i buddhistické architektury měl být také Angkor Vat zmenšeným modelem duchovního vesmíru.

Kolem centra, tvořeného již zmíněnými pěti velkými věžemi, se rozkládá pět obdélníkových, stále se zmenšujících staveb po obvodu, které jsou dodnes dobře zachovalé. Na bezpočtu reliéfů jsou znázorněny postavy asketických mnichů, tanečnic a hinduistických božstev, nechybějí ani výjevy z indických národních eposů Mahábháraty a Rámájany.

Chrám byl součástí původního města Angkor, založeného v 9. století králem Džajavarmanem II., které v době svého největšího rozkvětu

pokrývalo plochu téměř 100 čtverečních kilometrů. Město, jež se stalo metropolí říše Khmerů, bylo plné domů, svatyní, teras, chodníků i zavodňovacích kanálů a podle současných odhadů zde mohlo kdysi žít až kolem půl milionu lidí. Tehdy se tu začaly stavět i první chrámy, ale ten největší z nich – Angkor Vat – byl vybudován až o tři století později.

Jako jediný místní chrám je Angkor Vat hlavním vchodem otočen k západu, kde se podle hinduistických představ měla nacházet země mrt-

Hinduistický chrám Angkor Vat je považován za jednu z největších sakrálních staveb na světě.

vých. Byl zasvěcen hinduistickému bohu Šivovi a někteří archeologové se domnívají, že zároveň sloužil i jako astronomická observatoř.

Když pozdější obyvatelstvo konvertovalo k buddhismu, stal se z Angor Vatu buddhistický klášter, který dal chrámu dnešní jméno. „Vat“ totiž znamená „místo v buddhistickém shromáždění“. V celém Angkoru se však nachází přes 600 dalších chrámů a svatyní, z nichž některé se svými rozměry vyrovnají i největším křesťanským katedrálám.

Když se v roce 1975 zmocnili Kambodže Rudí Khmerové se svým předákem a diktátorem Pol Potem, sloužil Angkor Vat nějakou dobu jako skladiště zbraní těchto levicových fanatiků, či spíše teroristů, kteří za dobu své vlády v Kambodži zmasakrovali téměř milion lidí, což byla čtvrtina tehdejšího obyvatelstva, a nejkrutějšími způsoby vyhladili téměř veškerou kambodžskou inteligenci.

Dnes obklopuje Angkor Vat hustá džungle, ale před tisíciletím ho ze všech stran lemovalo původní velké město, z něhož se však již nic nedochovalo, neboť bylo postavené převážně ze dřeva a dalších rychle se rozkládajících materiálů.

To, co v Angkoru dnes obdivujeme, jsou kamenné stavby, brány, sochy a zbytky ulic, pocházející z pozdějších časů, počínaje 12. stoletím, kdy bylo kolem nového státního paláce Angkor Thom budováno i nové město, ležící jen necelé dva kilometry severně od chrámu Angkor Vat. Bylo mnohem větší než původní dřevěná khmerská metropole a žil v něm zhruba milion obyvatel. Jeho zříceniny dnes prostupují mohutné kořeny keřů a stromů a archeologické průzkumy jsou zde teprve na počátku.

Prvním buddhistickým králem Angkor Thomu se stal v roce 1181 Džavarjaman VII., který se prohlásil živoucím Buddhou. Jeho vládu tu připomínají obří lidské hlavy zpodobňující usmívající se Buddhovu tvář a podle dávné legendy má jít o sochy s rysy samotného krále Džavarjamana VII., pro kterého prý byl tento úsměv typický. Takových skulptur Buddhových tváří, zasazených do padesáti věží tamního chrámu Bajon, je zde 200, shlížejí z věží do čtyř světových stran a každá měří 2,5 metru. Buddhistický chrám Bajon budovali otroci a legenda praví, že poté byli povražděni a pochováni pod vnějšími zdmi této mohutné stavby. Dokonce i velekněžím, kteří jediní znali tajemství Bajonu, prý byly vyřezány jazyky, aby nemohli prozradit, kde se nacházejí podzemní krypty, v nichž měly být uložené poklady khmerských vládců.

Také se traduje, že prominentní velekněžská kasta měla znát i tajemství výstavby této obří kambodžské metropole, které podle současných odborníků muselo spočívat nejen v dokonalé organizaci práce, ale i v technologické vyspělosti duchovních elit. Je ovšem záhadou, kde k těmto znalostem přišli.

Mnozí však pravdivost této legendy zpochybňují, vždyť buddhismus je mírumilovné náboženství odmítající násilí. Ale za vlády „živoucího Buddhy“ krále Džavarjamana VII. to mohlo být jinak. Jednalo se o autokratického vladaře, jenž prosadil kult vlastního božství, a je známo, že neváhal krvavě potlačit několik proti němu vedených vzpour poddaných. Byl posledním mocným panovníkem říše Khmerů, zatímco jeho následovníci postupně ztráceli nejen moc, ale i území, které se neustále zmenšovalo.

Obří lidská hlava zpodobňující Buddhovu tvář

V roce 1431 nakonec dobyli Angkor Siamci (Thajci) a z těchto bojů se už Khmerové nevzpamatovali. Jejich říše zanikla a Angkor se svými chrámy zůstal opuštěný a zarostlý okolní džunglí. Ať už jeho zánik zapříčinily války, nebo jiné důvody, časem se na toto dávné khmerské centrum moci zapomnělo a zbyly jen legendy o překrásném rozlehlém městě pohlceném džunglí. Mluví se o tom, že město zasáhly epidemie malárie i změny klimatu, jež přinesly velká sucha střídaná mohutnými záplavami, a lidé odsud začali odcházet.

Jedna z dochovaných legend praví, že rozhněvaný hadí bůh nechal přetéci jezero Tonle Sap, nacházející se nedaleko Angkoru, čímž jeho zkázu

dovršil. Na tom by mohlo být něco pravdy, vždyť toto město se svou propracovanou soustavou umělých vodních kanálů by bylo mohutnějšími záplavami velice zranitelné.

Až v roce 1860 Angkor náhodou objevil francouzský cestovatel a přírodovědec Henri Mouhot a byl šokován obřími ruinami, které tu jsou na mnoha místech dodnes. Nejvíce ho však ohromil chrám Angkor Vat.

Dochovala se i zpráva o tom, jak Angkor kdysi vypadal. Napsali ji mongolsko-čínští vyslanci, kteří toto kvetoucí město stovek chrámů navštívili v roce 1296. V ní se mimo jiné uvádělo:

*„Před hradbami je široký příkop, nad nímž se klene pět mostů. Po stranách každého mostu stojí čtyřiapadesát gigantických soch bohů, kteří vzbuzují hrůzu. Na kamenných branách jsou vytesáni sloni. Hradby jsou vybudované z velkých kvádrů a kolem nich se táhnou aleje stromů. Opevnění má těchto bran několik a na noc se zavírají. V centru města stojí zlatá věž a okolo ní více než dvacet dalších kamenných věží. Z východní brány vede zlatý most. Po jeho stranách stojí zlatí lvi a ve výklencích kamenné brány stojí osm pozlacených soch Buddhů. Asi míli od opevněného města je velké jezero, v jehož středu sedí kamenný Buddha a z pupku mu neustále vytéká voda...“**

Jak mohli dávní obyvatelé Angkoru něco tak velkolepého vybudovat v nepřístupné džungli? Vždyť šlo o město, které podle historiků i archeologů bylo tehdy největší na světě. Nad touto zaniklou metropolí khmerské říše se tak stále vznáší řada nezodpovězených otázek, na které snad dá v budoucnu odpověď její podrobnější archeologický průzkum.

*Walker, Ch.: *Kamenní svedkovia dávných čias.* Mladé letá, 1987.

2.
Akropolis

Athény jsou dodnes pokládány za kolébku západní evropské kultury. Nad touto řeckou metropolí se do výšky 60 metrů nad své okolí tyčí Akropolis, sakrální starořecké centrum vybudované na vysoké skalní plošině s plochou 300 x 150 metrů.

Archeologicky je prokázáno, že toto místo bylo osídleno již v mladší době kamenné a mnohem později, v časech tzv. mykénské kultury, se mezi léty 1400–1100 př. n. l. proměnilo v mohutnou pevnost. Původně šlo o sídlo králů, které se však postupně vyvinulo v kultovní centrum s chrámy a dalšími sakrálními stavbami, demonstrující sílu i kulturní vyspělost athénské obce. To bylo v dobách, kdy pod úpatím Akropole začalo v 6. století př. n. l. vzkvétat město, které se časem i se svými vládci stalo významným kulturním, hospodářským i mocenským činitelem pevninského Řecka.

Už v 5. století př. n. l. stál na Akropoli chrám bohyně Athény, která byla hlavním božstvem rozrůstajícího se města, jež po ní neslo i své jméno. Tato dcera vládce všech starořeckých bohů, jímž byl Zeus, byla uctívána jako bohyně moudrosti, umění a válek. Proto bývala často zobrazována s přilbou, okrouhlým štítem a oštěpem.

V roce 480 př. n. l. Athény dobyli Peršané, kteří Akropoli vyplenili a zničili. To zavdalo podnět ke kompletnímu přebudování tohoto posvátného okrsku a z athénské Akropole tak vyrostlo jedno z nejvýznamnějších řeckých kultovních center.

V jihozápadní části Akropole se tyčí menší chrám bohyně Athény Niké, bohyně vítězství, vybudovaný na oslavu konečné porážky Peršanů v řecko-perských válkách. Chrám byl v letech 427–424 př. n. l. postaven

Celkový pohled na Akropoli

architektem Kallikratem a je lemován ionskými sloupy. Za zmínku jistě stojí i to, že se na Akropoli nachází také Poseidonův posvátný okrsek s chrámem Erechtheion, který je zde nejmladší starořeckou stavbou, dokončenou až někdy kolem roku 406 př. n. l. Na jižní straně tohoto chrámu je přístavba síně, jejíž střechu nese šest mramorových soch dívek v nadživotní velikosti.

V masivu hory Akropolis se nachází také několik jeskyň, které byly v minulosti rovněž považovány za posvátné. Jedna z nich byla spojena se jménem boha Apollona, v druhé prý sídlil bůh Pan. Na Akropoli se kdysi nacházely i vodní hodiny, zvané klepsydra. Bylo to zařízení nejen na měření času, ale i objemu průtoku vody stékající do sousední velké vodní nádrže.

Ale ústřední stavbou Akropole je Parthenon, což znamená „příbytek Panny“. Má plochu 32 x 70 metrů, byl postaven z bílého mramoru a ozdoben padesáti gigantickými dórskými sloupy. Uvnitř kdysi byla umístěna dvanáct metrů vysoká socha bohyně Athény Parthenos (Panenské bohyně), jejímž autorem byl slavný řecký sochař Feidias, který je

Parthenon, ústřední stavba Akropole

považován i za autora basreliéfů a soch lemujících tento mohutný chrám. Socha bohyně Athény byla zhotovena ze zlata a slonoviny a traduje se, že snímatelné zlaté desky obkladu jejího roucha byly součástí pokladů Athénského námořního spolku, jenž spravoval městské finance.

Parthenon byl budován nejlepšími starořeckými architekty Iktinem i již zmíněným Kallikratem a jeho výstavba spadá do období vlády demokratického politika Perikla (asi 500–429 př. n. l.), jenž se také zasloužil

o nejrozsáhlejší výstavbu Akropole. Práce na Parthenonu byly zahájeny v roce 447 př. n. l. a dokončeny v roce 438 př. n. l., i když bohatá výzdoba interiéru trvala ještě dalších šest let.

Parthenon sloužil jako řecký pohanský chrám do 4. století, kdy s nastupujícím křesťanstvím došlo k jeho novému zasvěcení Panně Marii a jeho pohanská výzdoba byla z valné části zničena. V roce 1204 byl Parthenon předán do vlastnictví římskokatolické církve, ale poté, co se Řecka zmocnila říše osmanských Turků, se z něj přechodně stala mešita.

V roce 1687 byl tento centrální chrám Akropole silně poškozen mohutnou explozí střelného prachu, neboť sloužil jako sklad athénské turecké posádce. V 19. století byly některé sochy z Parthenonu přesunuty do Britského muzea, část jich je dnes uložena i v pařížském Louvru a v Kodani.

V roce 1894 Parthenon i další stavby poškodilo silné zemětřesení. V té době už byla Akropolis více než padesát let vyhlášena archeologickou rezervací a němečtí, britští i řečtí archeologové se tuto lokalitu, nacházející se v ruinách, snažili záchrannými pracemi alespoň zčásti restaurovat – často ovšem velice necitelnými zásahy.

Její hlavní stavby se však v letech 1902–1939 přece jen dočkaly rekonstrukcí. V průběhu 20. století bohužel smog, kyselé deště i zemětřesení učinily své, a Akropoli tak zasáhly nové rány. Dnes tu probíhají další asanace s cílem zachránit tuto vzácnou antickou památku i pro budoucí generace.

3.
Alhambra

V 8. století do jižního Španělska (Andalusie) vtrhly ozbrojené houfy muslimských Maurů. Jejich mocenská expanze byla drtivá a záhy ovládli obrovské území, na němž postupně založili 30 vlastních knížectví. Trvalo dalších 700 let, než se podařilo španělským křesťanským panovníkům tyto dobyvatele ze své země vytlačit.

Stalo se tak za vlády Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského v roce 1492, kdy Maurům zbyla už jen jejich poslední pevnost v Granadě a po šestiměsíčním obléhání ji vyklidili. Právě tady však po sobě mauští dobyvatelé zanechali jedinečnou kulturní památku, která se stala perlou Granady i celé Andalusie – palác Alhambra, který byl dlouhá staletí významným sídlem maurských vládců. Navíc to je jediná dochovaná muslimská palácová stavba v západní Evropě.

Granada byla muslimy dobyta v roce 711, stejně jako Córdoba, jejímuž kalifátu byla v následujících staletích podrobena. Když ale Maurové Córdobu v bojích s křesťanskými vojsky ztratili, stala se právě Granada hlavním islámským centrem jižní části Pyrenejského poloostrova.

Alhambra byla vybudována na hoře Sabika nad Granadou za vlády Júsufa I. (1318–1354) a Muhammada V. (1338–1391).

Jméno Alhambra znamená „červený“ a bylo odvozeno od barvy zdiva. Jiná teorie praví, že jméno vzniklo z arabského Dar al Hamra, což znamená „Dům pána“.

Jednalo se o muslimskou pevnost rozprostírající se na území o rozloze 740 x 220 metrů, jež byla obehnána rozsáhlou hradbou.

Celý komplex Alhambry byl Maury rozdělen na tři základní části:

1) mešvár – pro přijímání a souzení poddaných

Muslimská pevnost Alhambra

2) díván – s trůnním sálem, pro přijímání hodnostářů a významných hostů
3) harém – soukromé obydlí vladařů, jehož hlavním prostorem byl Lví dvůr.

Pozornosti neujde ani Rajská zahrada, vybudovaná kolem roku 1319 a rozkládající se na návrší Alhambry vně jejích hradeb, která patří mezi vrcholné projevy islámské zahradní architektury, v níž hlavní roli hrál dovedně propracovaný systém fontán, vodotrysků, kaskád a jezírek.

Po roce 1492 byl na západním okraji Alhambry přistavěn čtvercový renesanční palác císaře Karla V. (1500–1558) s kruhovým nádvořím, který tu na přání tohoto panovníka nechal vybudovat stavitel Pedro Machuca. Vedle vzdušné a dekorativní maurské architektury však jeho dílo působí dost těžkopádně.

Veškerý život byl v Alhambře soustředěn především do dvou nádvoří – do Myrtového nádvoří v centru dívánu a do Lvího dvora v harému.

Rajská zahrada s dovedně propracovaným systémem fontán, vodotrysků, kaskád a jezírek

Myrtové nádvoří s bazénem uprostřed lemují myrty a podle nich získalo toto nádvoří své jméno. Lví dvůr o rozměrech 35 x 20 metrů obklopuje úzký ochoz na 124 bílých mramorových sloupech, ukázka jedinečného mistrovství maurských kameníků. Jméno má tato prostora podle soch lvů podpírajících část fontány uprostřed dvora.

Córdoba i Granada byly svého času také střediskem arabské kultury, někdy hovoříme o kultuře arabsko-židovské, která ve středověku v mnoha směrech předčila kulturu křesťanskou, stejně jako tehdejší arabská věda několik staletí překonávala poznatky křesťanských učenců – například v medicíně, astronomii, matematice, kartografii a dalších vědách. Tento

rozkvět arabské kultury lze přičíst nejen genialitě některých arabských učenců, ale i tomu, že jejich poznatky navazovaly na „tajná vědění" zaniklých starověkých národů, která Arabové uchovávali ve svých spisech. Ve Španělsku byly bohužel vlivem tamní inkvizice tyto vzácné spisy po dobytí Pyrenejského poloostrova z valné části zničeny a muslimové i židé, kteří konvertovali ke křesťanství, byli nadále pronásledováni jako obyvatelé druhé kategorie a většina z nich nakonec ze Španělska odešla nebo byla vyhnána.

Alhambra se šesti paláci však přetrvala staletí a stala se odpočinkovým místem nových španělských katolických králů. Byla ušetřena, neboť se stala symbolem vítězství katolické reconquisty nad Araby. Ferdinand Aragonský a Isabela Kastilská byli navíc Alhambrou tak okouzleni, že se sem záhy nastěhovali.

Nad jejími střechami se do výšky 45 metrů dodnes tyčí hranatá středověká věž Torre de Comares, kde se nachází největší sál Alhambry – Síň vyslanců, v níž byli maurskými vládci přijímáni ti nejvzácnější hosté. Tato věž byla totiž považována za maurský stavitelský zázrak Granady, neboť se o ní tradovalo, že je nedobytná. Dochovaly se i ruiny tamní mešity a vedle již zmíněných maurských prostor zde byly také lázně sloužící k vonným koupelím.

Celý komplex vznikal dlouhá léta, ale jeho nejpodstatnější části vznikly ve 14. století. Palácové budovy, tvořící centrum Alhambry, jsou dnes propojené, ale ve středověku tomu tak nebylo.

Bohužel neznáme jména muslimských stavitelů a umělců, díky kterým Alhambra vznikla, ta zůstala navždy v anonymitě. Zbylo po nich však něco, co lze dnes řadit k architektonickým divům světa jako viditelný a zároveň věčný otisk bezejmenných tvůrců do prostoru a času.

4.
Avebury

Neolitický památník u vesnice Avebury v anglickém hrabství Wiltshire je považován za největší dochovaný kromlech na světě (kromlech – do kruhu vztyčené kamenné stély – menhiry). Pokrývá plochu přes 11 hektarů, která byla ohraničena 15 metrů hlubokým hraničním příkopem.

Tento kromlech měl původně podobu velkého kruhu, tvořeného asi stovkou velkých kamenů, z nichž se však dochovalo už jen sedmadvacet, a každý vážil přibližně 5 tun. Velký kruh později uzavíral dva menší kruhy, z nichž každý byl složen asi ze třiceti kamenů. Dnes jsou tyto menší kruhy už představované jen nepravidelně roztroušenými menšími kameny – severní měl průměr 110 metrů, jižní 90 metrů.

Od aveburského kromlechu se táhly jihovýchodně a jihozápadně dvě aleje, tvořené řadami dalších menhirů, a každá tato alej byla 2300 metrů dlouhá. Už ve 14. století se ale bohužel křesťanské kněžstvo rozhodlo toto pohanské místo znesvětit a mnoho velkých menhirů bylo tenkrát převrženo i rozbito. Dílo zkázy bylo dovršeno během 17. a 18. století, kdy byly další kameny místními obyvateli rozbity na kusy a použity ke stavbě jejich příbytků a ohrad.

Obří kromlech v Avebury byl odjakživa považován za dávný pohanský chrám a celá tato oblast je prehistorickými památkami doslova posetá. K dalším z nich (Silbury Hill a Stonehenge) se ještě dostaneme. Někteří badatelé soudí, že mezi nimi musela kdysi existovat nějaká spojitost, ovšem najít ji je dnes už takřka nemožné.

Archeologické vykopávky potvrdily, že kromlech v Avebury byl postaven někdy kolem roku 2600 př. n. l. a minimálně dalších tisíc let byl

Neolitický památník u vesnice Avebury ▶

zřejmě aktivně používán k rituálním účelům. Svědčí o tom nálezy rituálních nádob, mohylových hrobů v okolí, pazourků i zbytků lískových ořechů, zakopávaných do země jako obětina.

Součástí těchto rituálů mohly být zvířecí, ne-li dokonce lidské oběti, tance a v neposlední řadě i slavnosti na počest bohů úrody a plodnosti. Kromlech v Avebury byl později nazýván chrámem keltských druidů – Temple Druidum, ale tato prominentní keltská kasta už jen navazovala na duchovní dědictví jeho dávných stavitelů. Druidové byli zřejmě poslední pohanští kněží, kteří toto místo alespoň občas používali k rituálním úkonům.

Jisté je, že podle některých místních názvů, dochovaných především ve Francii, byly kromlechy spojeny s rituálními tanci a byly budovány v místech projevů podzemních telurických (energetických) proudů způsobovaných posuny skalních masivů nebo pohyby podzemních vod. Kromlechy, včetně toho v Avebury, zároveň mohly sloužit k magickým projevům telurických proudů na lidskou mysl. Senzibilní šamani a pohanské kněžstvo (například již zmínění keltští druidové) se díky působení těchto zvláštních energetických vlivů, účinkujících uvnitř kromlechu, mohli dostávat do stavů změněného vědomí a takzvaně se „kontaktovat s božstvy“ nebo věštit budoucnost.

Jisté je, že v různých náboženstvích měly rituální tance vždy své důležité místo. Tančilo se například při řeckých bakchanáliích, z Turecka dodnes známe tančící derviše, kteří se tímto způsobem dostávají do transu. Pokud se tance, zvláště pak tance kolektivní, provozovaly uvnitř kromlechů, efekt působení telurických proudů se tu mohl znásobovat a tanečníci se mnohem snadněji dostávali do stavu změněného vědomí.

Kruhový tvar kromlechů svádí i k domněnkám, že tato místa nějak souvisela s pohybem Slunce na obloze a rituální tance mohly být oslavou „vesmírného pohybu“, jenž byl pozorovatelný jako zdánlivý pohyb nebeské klenby. Snad šlo o snahu dosáhnout souznění s vesmírem i s přírodou, kdy kruhové rozmísťování menhirů mělo posvátný význam, kopírující nejen Slunce. Kruh byl zároveň na jedné straně symbolem jednoty, na straně druhé pak symbolem počátku i konce veškerého dění – tedy i lidského života.

Kruh měl pro pravěkého člověka zřejmě mnohoznačný význam a dřevěné i kamenné megalitické kruhové svatyně byly v neolitu velice časté. V Čechách to byly například tzv. rondely, přičemž doba vzniku těch nejstarších sahá až k roku 5000 př. n. l.!

Bohužel se jednalo o dřevěné stavby, takže se z nich takřka nic nedochovalo, kromě příkopů, jimiž byly rondely obehnány. To, že dřevo v pozdějších tisíciletích nahradil kámen, který byl mnohem trvanlivější, svědčí o tom, že těmto svatyním přikládali pravěcí lidé velký význam,

a proto si s nimi dali takovou práci a někdy je vybudovali v opravdu udivujících obřích rozměrech.

Ale proč to stavitelé dělali? Moderní věda stále zkoumá možnost, že mohutné kameny v sobě hromadí přirozenou energii Země, což potvrzují i měřicí přístroje. Pravěcí lidé žili v souladu s přírodou a nepochybně byli vnímavější vůči jemným energetickým vlivům linoucím se ze zemského nitra. Šlo o schopnost, kterou většina z nás již ztratila.

Kromlech v Avebury tak mohl být jakousi prehistorickou „elektrárnou“, kde se při posvátných obřadech a tancích lidé snažili „dobíjet“ touto zemskou energií. Tato hypotéza je velice zajímavá, neboť energetický vliv menhirů postavených do kruhu byl měřicími přístroji dávno prokázán. Jak toto energetické vlnění působilo na mozek a mysl prehistorického člověka, je však otázka, na kterou už asi odpověď nenajdeme.

5.
Bazilika svatého Petra

Tato stavba je největším chrámem křesťanstva v nejmenším městském státě na světě – Vatikánu. Bazilika svatého Petra pojme do svých prostor až 60 000 lidí a je proslulá především jako duchovní centrum římskokatolické církve, neboť stojí v místě domnělého hrobu apoštola Petra, jednoho z nejbližších Kristových učedníků, jenž je považován za prvního papeže v dějinách.

Petr byl v Římě za vlády římského panovníka Nerona (37–68) někdy mezi léty 64–67 ukřižován a pohřben v blízkých císařských zahradách. Stalo se tak brzy po velkém požáru Říma, z něhož Nero obvinil právě křesťany, a tak podnítil jejich první masové pronásledování.

Na místě Petrova hrobu byla kolem roku 155 postavena svatyně, ale první historicky doložený kostel tam byl vybudován až v letech 324–329 z příkazu tehdejšího papeže Silvestra I., kdy římskému impériu vládl císař Konstantin Veliký (272–337). Tato původní bazilika s orientací východ–západ tu stála bez úhony až do roku 1451, kdy byly z podnětu papeže Mikuláše V. zahájeny přípravy k vybudování nové baziliky, neboť původní Petrův svatostánek začínal podléhat zkáze. Tehdy sice byla zahájena stavba chóru a příčného křídla, ale v pracích se pak nepokračovalo.

Zcela zbourána byla původní bazilika až v roce 1505 na příkaz papeže Julia II. Ale uplynulo téměř dalších 200 let, než byl nový chrám dokončen. Na jeho výstavbě se podíleli nejvýznačnější architekti a umělci, z nichž každý do této impozantní stavby vnášel své vlastní představy a plány.

Projekt nového chrámu původně vypracoval Bernardo Rosselini (1409–1464). Jako jeho střed určil hrob svatého Petra a tato dispozice byla zachována ve všech pozdějších architektonických úpravách. Ale tento

Bazilika svatého Petra, pohled od Andělského hradu

projekt se nepodařilo uskutečnit, a proto bylo později nutné provést jeho zásadní úpravy, jež měly z nové baziliky učinit skvost křesťanské sakrální architektury.

První takovou úpravu prosadil italský stavitel a architekt Donato di Angelo Bramante z pověření papeže Julia II. a v roce 1506 začal novou baziliku stavět ve tvaru řeckého kříže. Centrální stavbu chrámu určil Bramante přesně do míst, kde do roku 1505 stávala původní starokřesťanská bazilika svatého Petra.

Záhy se však zjistilo, že je třeba dalších změn. Mezi Bramantovými pokračovateli lze jmenovat Fru Gioconda nebo Giuliana Antonia da Sangalla. Právě Giuliano Sangallo původní Bramantův plán změnil a navrhl stavět chrám do tvaru latinského kříže.

Tato koncepce nakonec zvítězila, a když se k ní kolem roku 1605 vrátil další stavitel Carlo Maderna (1556–1629), byl to právě on, kdo v barokním stylu rozšířil chrám do dnešních rozměrů. Maderna doplnil dispozici baziliky ze stran dvěma podélnými kaplemi a střední část prodloužil další přístavbou, čímž v chrámu vytvořil jeho podélnou dispozici. Před takto prodlouženou stavbu pak nechal vybudovat mohutný vstupní portikus.

Za zmínku určitě stojí i přínos stavitele a sochaře Michelangela Buonarrotiho (1475–1564), jenž se v roce 1547 pustil do stavby obrovité kopule s mohutnými podpěrnými sloupy. V té době mu už bylo dvaasedm-

Mramorové sousoší Pieta

desát let a šlo o další velkolepé dílo tohoto génia. Ale dokončení kopule se Michelangelo už nedočkal, k zaklenutí jejího ústředního prostoru dospěli až jeho pokračovatelé, mezi které patřili především Giacomo della Porta a Domenico Fontana. Kopule baziliky svatého Petra byla dokončena v roce 1590 a menší kopule nad Klementinskou kaplí pak byla vybudována dalším Michelangelovým pokračovatelem, stavitelem Giacomem da Vignolou.

Michelangelo však v nově budované bazilice zanechal i další své geniální dílo. Je jím proslavená *Pieta* z roku 1499. Toto nádherné mramorové sousoší zobrazuje Pannu Marii, jak se zármutkem drží na klíně svého mrtvého syna – Ježíše Krista. V tomto sousoší se Michelangelovi podařilo mistrovsky spojit vzpřímenou sedící Mariinu postavu s napříč ležícím Ježíšem, pod nímž je dokonale vypodobněno bohatě zřasené roucho truchlící Matky Boží.

Dalším významným umělcem, který se podílel na vnitřní výzdobě baziliky, byl později Gianlorenzo Bernini (1598–1680), jenž vybudoval náhrobek papeže Urbana VIII. s jeho sedící postavou a byl i autorem bronzového oltářního barokního baldachýnu tohoto papeže. Po pravé straně prostřední chrámové lodi u pilíře svatého Longina stojí za povšimnutí i socha svatého Petra ze 13. století, dílo Arnolfa di Cambia. Poutníci přicházející k hrobu svatého Petra se u této sochy zastavují a políbením

jeho natažené nohy mu prokazují svou úctu. V bazilice se nacházejí i další nádherné papežské náhrobky – například renesančních papežů Sixta IV. a Inocence VIII., pocházející z konce 15. století.

Prostory baziliky jsou obrovité, bylo zde dosaženo dokonalé rovnováhy hmoty a každého ohromí i její skvostná barokní výzdoba. Základem půdorysu je kříž s apsidami na konci ramen a v koutech kříže byly vloženy menší centrální prostory, které v zásadě kopírovaly ústřední prostor baziliky. Výška k hlavní římse baziliky je přes 52 metrů a výška od podlahy ke kopuli je přibližně 100 metrů. Kopule má průměr 42 metrů a čtyři obří podpěrné pětihranné pilíře. Šestnáct oken zajišťuje uvnitř kopule vyniknutí prostoru prozářeného dopadajícím světlem, které zvýrazňuje pozlacené mozaiky, představující království nebeské s postavou Boha Otce, Krista, Marie, apoštolů a světců. Kopule navíc celý chrámový prostor sjednocuje.

Pod vatikánskou bazilikou svatého Petra je pohřbena takřka stovka papežů. Prokazatelně však lze určit jen ty od 16. století do současnosti. Hrob svatého Petra leží pod hlavním oltářem (zároveň i pod kopulí) a bylo archeologicky potvrzeno, že skutečně pochází z 1. století. Ale kromě papežů se tu nachází i hrob německého císaře Oty II. (955–983), hrob posledního katolického krále Anglie Jakuba II. (1633–1701) nebo švédské královny Kristýny (1626–1689), která nakonec opustila svůj protestantský trůn, aby v Římě dožila, konvertovala ke katolicismu a přijala zde i křest.

S bazilikou svatého Petra sousedí sídlo papežů – Apoštolský palác, kde se například nachází světoznámá Sixtinská kaple či podzemní archivy, jejichž chodby měří dlouhé desítky kilometrů a táhnou se pod celým Vatikánem. Jsou v nich uložené dokumenty, o jejichž obsahu se dodnes příliš mnoho neví, dosud jich byla odtajněna jen malá část. Zde jsou uloženy dokumenty o templářích, o čarodějnických procesech i o církevních soudech s kacíři. Jsou tu i spisy samotných papežů, spisy o černé a bílé magii, mariánských zjeveních a další dokumenty obsahující mnohá tajemství – včetně záznamů o zločinech církve či o skandálech a zločinném počínání některých papežů. Jedná se o tajemství, na která jako by se vztahovala klauzule o utajení v zájmu „státní bezpečnosti“.

Každopádně jde o největší archiv křesťanstva, v němž nechybějí ani zakázané knihy, které byly Vatikánem v minulosti dávány na index jako kacířské. Mluví se o tom, že se v tamních archivech skrývají i texty, které ještě ani dnes nesmějí být odhaleny, mezi jinými existují domněnky, že jsou tam uloženy zlomky evangelií dalších Kristových učedníků, která z ideových a možná i dalších důvodů nebyla zahrnuta do novozákonního kánonu římskokatolické církve. Vatikán všechna tato tajemství dál pečlivě střeží, neboť informace zde uložené prý mají stále sílu hýbat dějinami i současností.